

Dějiny Třetí říše

John F. N. Bradley: Dějiny Třetí říše (Německo v období nacismu). Victoria Publishing, Praha 1995, 171 stran, ISBN 80-85865-95-5.

Recenzovaná publikace se původně skládala ze dvou monografických studií. První z nich, jež analyzovala rusko-německou válku v letech 1941–1945, John F. N. Bradley dokončil v roce 1975. Na základě studia v německých archivech v letech 1975–1976 pak shromáždil materiál pro druhou knihu. Obě monografie vyšly v roce 1978 pod titulem *An Illustrated History of the 3rd Reich* ve Spojených státech, v Kanadě, ve Velké Británii a v Austrálii.

V publikaci *Dějiny Třetí říše* má čtenář možnost se seznámit se západní interpretací druhé světové války – konfliktu, který byl nejdůležitější fází dějin Třetí říše. John F. N. Bradley nejprve analyzuje příčiny první světové války a dochází k následujícímu závěru: „*Současní historikové souhlasí, že vinu na této válce mělo více narušení mezinárodního systému rovnováhy sil než jednotlivé velmoci.*“ (S. 7.)

Hodně pozornosti autor věnuje vnitropolitickému vývoji v Německu po porážce v první světové válce, historii Výmarské republiky a okolnostem, které postupně pomáhaly Hitlerovi dostat se k moci. „*Podivná morální atmosféra v Německu 20. let zavinila, že se v tomto období do popředí nedostali opravdoví političtí vůdci, ale kejklří typu Adolfa Hitlera. Když pak tento perverzní ráj zasáhla první vlna světové deprese, rozmetala jej na kousky a umožnila brutálnímu tvůrci demagogických zázraků – Hitlerovi – bez jakéhokoli boje převzít vládu.*“ (S. 31.)

Autor se též pokouší vysvětlit, jak bylo možné, že se Hitlerovi od roku 1920 do roku 1932 podařilo dostat k bráně nejvyšší moci ve Výmarské republice, charakterizuje síly, které získal na svou stranu. „*Roku 1929 se Hitler a nacistická strana dostali do povědomí celého národa. Výmarská republika pod břemenem recese a reparací zorganizovala celonárodní referendum o Youngově plánu, kterým se tyto problémy měly vyřešit. Celá nacionalistická pravice však plán i referendum hystericky napadala. Tehdy krajní nacionalista Alfred Hugenberg navrhl Hitlerovi volební spojení... Nacisté se poprvé dostali k propagandistickým prostředkům mimo vlastní stranu a hned je maximálně využili.*“ (S. 36.)

Po historické analýze příčin, které vynesly Hitlera k moci, J. Bradley charakterizuje hlavní znaky nacistické vlády po Hitlerově jmenování kancléřem i celkovou situaci v Německu. „*Hned v lednu 1933 si nacisté začali vyrovnávat účty se všemi odpůrci, od zemských premiérů po městské starosty až k poslednímu poštímistrovi.*“ (S. 49.) Charakteristickým jevem německé společnosti se stalo usměrnění (Gleichschaltung), tj. nacifikace státní a zemské správy, církve, kultury atd. Pro mládežnické organizace gleichschaltování znamenalo všeobecné pohlcení nacistickou mládeží – hnutím Hitlerjugend.

Už po několika dnech po uchopení moci se Hitler tajně rozhodl ignorovat restrikce Versailleské mírové smlouvy a ihned „*znovu vyzbrojit německý národ jako prioritu nade vše ostatní.*“ (S. 55.) Po eliminaci SA v létě 1934 obrátil svou pozornost ke světové politice. „*Hitler už předtím, než se stal kancléřem, snil o své roli ve světové politice... Jeho rakouský původ mu hned od mládí vtiskl prvotní životní fixaci o německém Lebensraumu, který nebyl dosti velký v hranicích Německa a byl pro něho přirozeně na východě Evropy. Hned potom přišla druhá fixace... Lebensraum si musí Němci vybojovat zbraní a krví.*“ (S. 64.)

Při charakteristice Hitlerovy expanze si John F. N. Bradley všimá jak mezinárodních, tak i vnitropolitických okolností – např. v souvislosti s okupací demilitarizované zóny v Porýní, s anšlusem Rakouska. Pro českou veřejnost autor určité epizody ve svém výkladu upravil a doplnil interpretací objevů v ruských a německých archivech. „*21. dubna 1938 pozval Hitler Keitela k diskusi o plánu Fall Grün, jinými slovy k jednání o likvidaci Československa... Politicky měl Hitler všechno proti Československu připraveno. Protože*

se prohlašoval za ochránce menšin, Konrád Henlein – po volbách roku 1935 sudetoněmecký vůdce – již před volbami požádal o politickou a finanční pomoc, která mu skutečně byla, samozřejmě tajně, poskytnuta. Po poradě s Hitlerem, Hessem a Ribbentropem 28.–29. března 1935 pak K. Henlein s K. H. Frankem začali vůči československé vládě stupňovat své požadavky na dalekosáhlou autonomii a potom předali řešení sudetského problému Hitlerovi.“ (S. 78.)

Dále pak autor sleduje mezinárodněpolitický vývoj, postoje velmocí, zvláště pak Francie, která měla spojenecké závazky s Československem, ale zůstala pasivní, i situaci v německém Wehrmachtu. „Nátlak na Československo pokračoval. Teprve 25.–26. září se spojenci konečně dohodli, že kvůli Československu do války proti Hitlerovi nepůjdou... 27. září nabídl Chamberlain Hitlerovi mezinárodní konferenci, která by krizi smírně a okamžitě vyřešila.“ (S. 82.)

Bradley vysvětluje postoje jednotlivých mocností, jejich představy i situaci, která je tehdy ovlivňovala, odhaluje vlastní záměry Hitlera, jenž sledoval své výbojné cíle a mezinárodní jednání chápal jen jako prozatímní řešení bez jakýchkoli závazků. „Jen co skončila mnichovská konference a oba západní státníci odjeli domů s papírovým mírem, oznámil Hitler Keitelovi, že zničit ubohé okleštěné Československo i za cenu války.“ (S. 83.) K té však zatím ještě nedošlo.

Publikace pak ukazuje další mezinárodněpolitický vývoj, cestu k podpisu smlouvy mezi Německem a Sovětským svazem 23. srpna 1939 i Hitlerovu přípravu na bleskovou válku (Blitzkrieg) a napadení Polska. Po invazi do Polska vyhlásily západní velmoci Německu válku, a tak proti všemu očekávání Hitlerova válka proti Západu začala 3. září 1939 na východě, tj. bleskovou válkou proti Polsku.

Čtenář je postupně rovněž seznámen i s Hitlerovou přípravou okupace Dánska a Norska, s bleskovým vítězstvím fašistického Německa ve Francii, s jeho postupem proti Nizozemsku a Belgii, s jeho snahami o usmíření s Velkou Británií a po jejich selhání s přípravou invaze do Velké Británie a se vzdušnými bitvami o tuto zemi. Po odložení invaze do Velké Británie neměl premiér Churchill k dispozici žádné území v Evropě, odkud by mohl pokračovat ve válce s Hitlerem. Zato v severní Africe a na Středním východě bylo dost příležitostí k bojům proti nacistickému Německu.

Adolf Hitler se mezitím soustředil na Balkán a své kontinentální pravé křídlo připravoval na mnohem grandióznější invazi, na válku proti SSSR – plánoval operaci Barbarossa – a započal ji 22. června 1941. „V Rusku se Hitler soustředil jen na vojenské vedení a ignoroval všechno, co se dělo mimo jeho armádu... Jako okupační politika byla Ostpolitik bezcenná.“ (S. 122.) A pak přišly porážky hitlerovské armády. „Hlavní příčinou Hitlerovy porážky u Stalingradu byl fakt, že nevzal vážně v úvahu faktor ruského prostoru a absolutní slabost svých vlastních lidských zdrojů.“ (S. 129.)

Nakonec autor objasňuje všechny vnitropolitické i mezinárodněpolitické okolnosti a souvislosti spjaté s porážkou Hitlerovy Třetí říše, pokusy vnitřní opozice zbavit se Hitlera i postup protihitlerovské koalice proti německým vojskům.

Celá kniha Dějiny Třetí říše je dobrým průvodcem pohnutou historií od vzniku nacistu v Německu až k jeho porážce ve druhé světové válce, odhaluje jeho hrůzný charakter v dějinách lidstva. Vyzývá k přemýšlení i k další diskuzi k danému tématu. Jistě zajímavým doplněním publikace jsou fotografie vybrané ze Státního ústředního archivu, bibliografie a obsáhlý jmenný rejstřík.

Ivona Řezanková